

Данильченко І.Г.

**Глухівський національний
педагогічний університет імені
Олександра Довженка**

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ ЯК СКЛАДНИКА ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Потреби суспільства визначають якісно новий зміст і мету освіти, досконале володіння культурою української мови як важливим компонентом педагогічної підготовки фахівців дошкільної освіти. Орієнтація вищої освіти на всебічний розвиток мовлення студентів, формування їхніх мовленнєвих умінь та вдосконалення навичок правильно й виразно передавати свої думки, посилення зв'язку змісту навчання студентів із їхньою майбутньою професійною діяльністю є тим фундаментом, на якому має ґрунтуватися весь навчальний процес у студентів спеціальності «Дошкільна освіта».

Проблеми формування культури мовлення знайшли вирішення у ряді дослідницьких праць (М. Шанський, Л. Булаховський, В. Виноградов, І. Білодід, Л. Пустовіт, В. Русанівський, С. Ярмоленко, Л. Мацько, М. Плющ, В. Пахаренко, Т. Крайнікова, Н. Пасік, В. Калашник, О. Білецький та ін.). Науковці підкреслюють важливу роль саме мовної освіти у формуванні професійної мовленнєвої культури.

Загальновизнаним є те, що особистість фахівця дошкільної освіти, культура його поведінки і мовлення впливають на формування особистості кожної дитини. Педагогічне керівництво процесом формування культури мовлення дітей у більшій мірі залежить від культури мовлення дорослого, оскільки саме він завжди є еталоном для дітей, взірцем для наслідування. Дитина усвідомлює не тільки те, чому ми її навчають, на неї справляє вплив особистість педагога, манера триматися, уміння спілкуватися з дітьми, батьками.

Авторитет фахівця завойовується, формується тільки в результаті цілеспрямованої, наполегливої праці педагога над собою, над підвищенням педагогічної кваліфікації й майстерності, естетичним самовдосконаленням, розширенням теоретичних знань та світогляду. Тому педагогічні якості майбутнього педагога не можна сформувати у відриві від виховання моральності та естетичної спрямованості його особистості. Недоліки естетичного виховання студентів негативно відбиваються на їхньому духовному розвитку, призводять до прояву однобокості в розумінні мистецтва, природи, що й виявляється у відсутності культури мовлення.

Міцні знання з культури української мови сприяють ефективному засвоєнню фахових дисциплін, творчому зростанню особистості, формуванню національного менталітету людини.

Мовленнєва культура майбутнього фахівця дошкільної освіти визначається через його мовленнєвий досвід, який включає в себе практику мовного спілкування, постійне використання мови з метою пізнання середовища і самого себе. Таким чином, професійну мовленнєву культуру майбутнього фахівця можна розглядати як важливий компонент його педагогічної культури, що визначає здатність до ефективного спілкування з учасниками освітнього процесу в контексті професійної діяльності. Вона синтезує в собі комплекс знань, цінностей, способів поведінки, необхідних у ситуаціях спілкування з дошкільниками, батьками, колегами та умінь гнучко реалізовувати їх на практиці з метою забезпечення ефективної професійної діяльності.

Професійна мовленнєва культура майбутніх педагогів є не лише відображенням його вихованості, інтелігентності, а й визначає в цілому культуру його праці й, що особливо важливо, культуру взаємин у щоденному спілкуванні в найрізноманітніших сферах мовленнєвої діяльності: від приватного до професійного спілкування.

Логічний зв'язок між поняттями: культура мислення – культура мовлення – правильність мовлення – мовна норма – мовнокомунікативна компетентність – підтверджує вислів М. Пентилюк: «опанування норм сприяє підвищенню культури мови, а висока мовна культура є свідченням культури думки. Щоб

говорити і писати правильно, треба добре знати всі розділи мовної системи» [4, с. 16].

Удосконалення мовленнєвих умінь і навичок майбутнього фахівця дошкільної освіти відбувається у процесі професійного становлення його особистості. У період між самоусвідомленням: «Я-студент, що отримує знання з української мови, здобуває уміння й навички» та «Я-педагог, готовий до професійної комунікації засобами мови», – відбувається відображення у свідомості студента етапів розвитку його професійних якостей, виникає відчуття індивідуальної спроможності до вербальної комунікації, до професійної рефлексивної діяльності, яку вважають запорукою безперервного професійного розвитку педагога [3, с. 43].

Курс «Культура мовлення та виразне читання» посідає важливе місце в системі фахової освіти студентів за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

Основними завданнями вивчення дисципліни є: поглиблення знань студентів про літературні норми української мови; розширення знань з теорії мистецтва слова та вдосконалення їх виконавчої майстерності; вдосконалення вміння студентів користуватися комунікативними ознаками культури: логічність, точність, доречність, образність, виразність мовлення тощо; формування уміння студентів точно, в логічній послідовності, лаконічно й виразно, відповідно до умов комунікації, висловлювати власні міркування, передавати необхідну інформацію, емоційно впливати на аудиторію, підтримувати з нею належний контакт.

У процесі засвоєння означеного курсу студенти спеціальності «Дошкільна освіта» мають бути обізнані з: комунікативними ознаками культури мовлення, нормами української літературної мови; технікою мовлення в єдності її елементів як необхідної передумови словесної дії і правильно нею користуватися (керувати диханням у процесі мовлення, читання, володіти правильною і чіткою дикцією, силою, чистотою і висотою голосу, орфоепічними нормами вимови); засобами логіко-емоційної виразності читання в їх органічному зв'язку і вміти ними користуватися; особливостями художньо-естетичного сприймання художніх

творів дітьми різного віку; вимогами та особливостями читання творів різних жанрів.

У студентів після закінчення вивчення дисципліни «Культура мовлення і виразне читання» мають бути сформовані вміння: аналізувати мовний матеріал відповідно до норм української літературної мови та здійснювати самоаналіз культури власного усного й писемного мовлення; використовувати у практичній педагогічній діяльності складові техніки мовлення та деякі методи й прийоми театральної педагогіки; підбирати різножанрові твори для читання дітям дошкільного віку, враховуючи психолого-педагогічні особливості їхнього розвитку; готувати твір для читання та аналізу його з дітьми; класифікувати й застосовувати позамовні засоби виразності в процесі читання, мовлення (поза, жест, міміка); майстерно виконувати літературні твори для дітей, враховуючи структурні елементи техніки мовлення, засоби мовної та логіко-емоційної виразності читання; добирати і проводити дидактичні й мовні ігри та ігрові вправи відповідно теми.

Для підвищення культури мовлення вважаємо за необхідне дотримуватися таких вимог: ставитися з повагою до національної мови українського народу, шанувати людей та своїх вихованців, бути уважним до кожного слова; виробляти навичку читати твори українською мовою, прислухатися до мовлення інших людей; тренувати пам'ять, запам'ятовуючи образні вирази, тропи, прислів'я, приказки та влучно їх використовувати; добре володіти нормами літературної мови, для чого виробити звичку користуватися словниками; не вживати слів-паразитів, калюк, слів-штампів та своєчасно виправляти їх у мовленні інших людей і, особливо, своїх вихованців; виробити свій мовний стиль, що визначається і правильною вимовою, і бездоганним володінням позамовними засобами.

Отже, формування мовленнєвої культури як складника педагогічної культури майбутніх фахівців дошкільної освіти зумовлює виховання мовленнєвої культури в дітей дошкільного віку.

Література

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 231 с.
2. Мацько Л. І. Культура української фахової мови : навчальний посібник / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 360 с.
3. Орлов В. Ф. Професійне становлення вчителя як предмет педагогічних досліджень / В. Ф. Орлов // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 1 (46). – С. 42 – 49.
4. Пентиліук М. Культура мови і стилістика : пробний підручник [для гімназій гуман. профілю] / М. І. Пентиліук. – К.: Вежа, 1994. – 240 с.
5. Пономарів О. Д. Стилiстика сучасної української мови: Підручник. – 3-тє вид., перероб. і доповн./ О. Д.. Пономарів. – Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2000. – 284 с.